

- Ryssland går till val den 4 mars. Denna gång är det landets president som ska utses.
- David Kramer, Freedom House, skriver om förändringarna i Ryssland efter dumavalet.
- Göran Lennmarker, JHS, redogör för det som borde debatteras i den ryska valkampanjen.
- Kommande seminarier: ny bok om Baltikum och icke-demokratien i Azerbajdzjan.

“Förändring ligger i luften i Ryssland”

*Den ryska befolkningen har fått nog av Vladimir Putin och dagens korrupta regim, säger **David Kramer** som leder den amerikanska organisationen Freedom House och är specialist på Ryssland. Han menar att det är den utbredda korruptionen som fått nya grupper av ryssar att protestera. Samtidigt är det problematiskt att människor röstar MOT men inte FÖR något politiskt parti.*

Vad har förändrats i rysk politik sedan dumavalet i december förra året? Och hur påverkar detta presidentvalet i mars?

Sedan dumavalet i december har två saker förändrats: den rädsla som genomsyrat Putineran har minskat liksom den aura av osårbarhet som omgivit Putin personligen.

Rädslan minskade redan före valet – tänk bara på hur man buade ut Putin på en boxningsmatch i oktober förra året och hur han sedan förlöjligades på Internet. Men man ska komma ihåg att rädslan kan återvända ifall Putin använder våld mot oppositionen. Men det har blivit svårare för honom att göra det. Som en ledande polis uppges ha sagt: “Om det är 2.000 människor som protesterar och vi arresterar dem så kommer 20.000 för att titta på och 200.000 vill förena sig med dem.”

Oppositionen har misslyckats att enas kring en positiv agenda. Fler och fler ryssar ansluter sig dock till anti-Putinlägret men kan inte påverka så mycket så länge som man bara röstar MOT någon – inte FÖR ett alternativ. Att Grigorij Javlinsky [ledare för oppositionspartiet Yabloko] diskvalificerats som kandidat var ett bakslag, eftersom han kunde ha varit ett bra alternativ till Putin. Nu tillåts inga valobservatörer från hans parti att övervaka valet. De återstående kandidaterna har

En demonstration mot regimen den 22 oktober förra året. Foto: politikern Boris Nemtsovs hemsida, www.nemtsov.ru

inte stor chans mot Putin. Enligt vissa opinionundersökningar kommer Putin inte att få de över 50 % som behövs för att valet ska avgöras redan i första omgången. Om detta inträffar – vilket är osannolikt men inte omöjligt – så utesluter jag inte att anti-Putinlägret kan växa betydligt. Men alternativet är inte tilltalande, det vill säga ifall Putins motkandidat i andra valomgången blir Gennadij Zjuganov [ryska kommunistpartiet].

Vilken är drivkraften bakom protesterna?

Tiotusentals ryssar som samlades på gatorna i Moskva, St Petersburg och ett 40-tal städer runt om i landet och miljontals människor som röstade i dumavalet skickade ett tydligt budskap ▶

till myndigheterna: de har fått nog av status quo. Mellan 2007 och idag har frustration bland ryssar bara växt. Samtidigt har valresultaten för Enade Ryssland, Putin och Medvedev nått nya bottenrekord. Ett växande antal ryssar talar om att emigrera till utlandet. De är trötta på den politiska stagnationen och en aldrig sinande korruption. Vad som hände den 4 december var att många väljare beslutade sig för att det är regimen, inte folket, som ska lämna landet.

Ryska tjänstemän från högsta till lägsta nivå har med åren blivit otroligt giriga och ser i dag statens kassa och resurser som sina personliga tillgångar. Att personligen kunna berika sig – “ta det medan du kan” – är för många anledningen till att de blivit statstjänstemän. Bristen på ansvarsutkrävande – som accentuerats efter att Putin år 2004 avskaffat direktval till guvernörsposter – och avsaknaden av verklig rättvisa har i växande omfattning tårt på människors tålmod och påverkade definitivt dumvalet.

Det ryska folket har också reagerat på Medvedevs och Putins planer på att byta jobb med

Presskonferens i Europaparlamentet i juli 2011. På bilden ses Mikhaïl Kasyanov (till vänster) och Boris Nemtsov. Båda ingår i Parnas som är en koalition av ryska oppositionspartier. Foto: www.nemtsov.ru

varandra; så att Putin kan väljas till president i ytterligare 12 år. Tanken på att Putin ska styra landet i närmare ett kvart sekel (2000-2024) är allt för magstarkt för många ryssar. De menar att detta bara är ett sätt – och ett odemokratiskt sådant – för Putin att bevara status quo och dagens korrupta system. Det är visserligen sant att genomsnittsryssen under Putins regeringstid har fått bättre levnadsstandard, men korruptionen innebär att deras förbättrade privata ekonomi aldrig går säker för korrupta och penninglystna tjänstemän. Och man får inte glömma att pengarna som hamnar i tjänstemännens privata fickor kunde ha investerats i nödvändiga infrastrukturella förbättringar, inom hälso- och

sjukvård eller utbildning. Initiativet att avskaffa allmänna val av borgmästare – ett förslag som stöds av Kreml – innebär att utkrävande av ansvar försvåras på allt lägre nivåer. Som ett resultat av denna utveckling och efter att Medvedevs kritiserades på nätet (ett misslyckat besök på Moscow State University i oktober) och Putin buades ut under en boxningsmatch, bestämde sig ryssarna för att i alla fall delvis återta kontrollen över sin egen framtid – den 4 december bestämde man sig för att nu får det vara nog.

Efter att ha röstat mot status quo visade tiotusentals ryssar sin önskan om en verklig förändring genom att delta i fredliga gatumöten. Många av dem som protesterade under dagarna kring valet hade aldrig tidigare deltagit i politisk verksamhet. Detta gällde exempelvis många unga och medelklassen, vilket innebär att dessa demonstrationer skiljer sig från tidigare. Människor gav uttryck för en frustration som växte sig starkare med den ökande graden av korruption i hela det ryska samhället och en regim som kränker de mänskliga rättigheterna; inklusive mord på journalister, advokater och människorättsaktivister. Demonstranterna flaggade för att det inte är en självklarhet att Putin vinner presidentvalet den 4 mars. De ryska väljarna sa helt enkelt att man fått nog. Eller som Alexei Navalny, politisk och social aktivist, som nyligen greps och dömdes till 15 dagars fängelse, skrev från sin fängelsecell: “Vi har alla det enda vapen vi behöver och det mest kraftfulla som finns: självrespekt.”

Hur lyckas den ryska politiska oppositionen?

Omröstningen den 4 december kan ses som en röst mot Enade Ryssland, Putin, och status quo. Men många ryssar vet fortfarande inte vad eller vem de ska rösta på istället. Kommunistpartiet gjorde betydligt bättre ifrån sig i det senaste valet jämfört med 2007. Men många ryssar valde att rösta på vilket parti som helst, bara inte Enade Ryssland, så det finns ingen anledning att frukta att kommunisterna kommer tillbaka till makten. Detsamma gäller för de andra två partierna – *Rättvisa Ryssland* och de felaktigt benämnda *Liberaldemokraterna* fick fler röster eftersom de inte var Enade Ryssland. Ett reellt liberalt oppositionsparti, *Parnas*, tilläts inte ställa upp i valet och Yabloko har funnits alltför länge (och uppfattas av många som allt för nära Kreml) för att ha en reell chans. Självfallet har Kreml under årens lopp arbetat aktivt för att underminera alla former av livskraftig opposition. På samma sätt som man har hämmat tillväxten av oberoende medier, det civila samhället och transparenta institutioner

“På senare år har EU och Sverige vid upprepade tillfällen kritiserat Ryssland för överträdelser av de mänskliga rättigheterna, bland annat i Norra Kaukasus. EU och Sverige har också med oro följt den negativa utvecklingen för oberoende medier och den fria opinionsbildningen i Ryssland. Att bidra till att stärka rättsstaten och att främja framväxten av ett starkt civilt samhälle i Ryssland är viktiga mål för både EU:s och Sveriges politik.”

Utrikesdepartementet;
www.regeringen.se

► som kan ställas till svars för sina handlingar.

Detta är en av de största utmaningarna för framtiden: ryska väljare behöver ett seriöst alternativ till Enade Ryssland och Putin. Ilskan och frustrationen som gör att man röstar emot status quo måste kanaliseras till en ny politisk rörelse och nya politiska ledare. Som en moskvabo berättade för min kollega Susan Corke: “Många är optimistiska och menar att förändring nu är oundviklig. Men det är inte klart i vilken riktning förändringarna går.”

Tiden är allt för knapp för oppositionen att enas före valet den 4 mars – och miljardären Mikhail Prokhorov, som meddelat att han kandiderar i presidentvalet, är knappast ett alternativ. Det finns även en oro för att Putin ska ”uppfinna” en kris för att övertyga ryssarna att han är rätt kandidat eller för att använda krisen som en förevändning för att skjuta upp presidentvalet. Vissa fruktar en återupprepning av vad som hände 1999, då fyra bombningar föga övertygande tillskrevs tjetjenska terrorister. Bombningarna krävde 300 ryska liv och vände upp och ner på politiken, vilket banade väg för Putins klättring till maktens högsta boning.

Är detta början på en ny rysk revolution?

Jag är ovillig att förutspå en ny rysk revolution, men visst är det så att auktoritära regimer tycks vara stabila ... till dess att de inte längre är det. Och man kan inte komma ifrån att det ligger förändring i luften i Ryssland i dessa dagar. Men det vore att dra för långtgående slutsatser att i dag påstå att detta kommer att leda till att regimen faller. Men frågor ställs om Putins legitimitet. Och hans aura av osårbarhet har definitivt fått sig en törn. Allt detta har gjort att Ryssland åter är av högsta intresse. Och det är positivt.

David Kramer, *President Freedom House*;
www.freedomhouse.org

Reformerna upphörde när oljepriset steg!

*Söndag 4 mars ska enligt planerna Putin väljas till Rysslands president för fem år framåt. Efter tolv år vid makten växer dock protesterna mot fuskets vid dumavalet i december förra året, men även mot Putins styre. Demokratin har urholkats, korruptionen ökat och oligarkernas makt befästs. Putins framgångar hänger samman med sexdubblingen av oljepriset, skriver **Göran Lennmarker**, ordförande för Hjalmarsonstiftelsen som under många år följt utvecklingen i Ryssland.*

Putins framgångar hänger samman med den sexdubbling av oljeprisetsom skett sedan hans företrädare Boris Jeltsins tid vid maktern på 1990-talet. Som världens största exportör av gas och näst största oljeexportör har det gett stark ekonomisk tillväxt under tio år, även om ett stort bakslag kan konstateras efter finanskrisen 2008.

Göran Lennmarker

Ryssland är världens till ytan största land, men har endast två procent av världens befolkning och ekonomi. I väster ligger EU med 3,5 gånger större befolkning och över en fjärdedel av världsekonomin. I öster gränsar landet till Kina med nästan tio gånger fler invånare och en tiondel av världsekonomin. Ryssland har knappast något globalt inflytande men söker dominera i sitt närområde. Landets styrkefaktorer är förutom gas, olja och andra råvaror, stor vapenexport, flest kärnvapen och vetorätt i FN:s säkerhetsråd.

Ryssland står inför stora utmaningar på många områden, särskilt när det gäller samhällsordningen, ekonomi, sociala frågor och utrikespolitik. Svaret på dessa är avgörande om landet ska fortsätta som korrupt råvaruleverantör eller utvecklas till det moderna i-land, som dess välutbildade befolkning borde förutsättningar för.

Korruptionen polariserar samhället och gör livet svårt för den hederlige ryssen. Den som vill starta ett företag måste muta sig fram. Kontakter är viktigare för framgång än flit, kunskaper och färdigheter. Att bygga ett rätts-samhälle är det viktigaste men samtidigt det svåraste eftersom starka intressen värnar den bestående ordningen.

Den Ryska Federationen skapades för makt- ►

balans och ett decentraliserat beslutsfattande efter förebilderna USA och Europa. Ryssland hade haft nog av central makt. De olika federationssubjekten, som delstaterna kallas, skulle finna bästa vägar till välstånd och demokrati. Men Putin stoppade systematiskt denna process. Ryssland är inte längre någon federation utan ett av maktvertikalen hårt centralstyrt land. Moskva kan bestämma vad man behagar i varje del av det enorma landet. Det är där eliten och rikedomarna koncentreras.

President Jeltsin var en demokrat och 1990-talets Ryssland en kaotisk demokrati. Både Federationsrådet och Riksduman – de två kamrarna i parlamentet – hade många olika röster. Europarådets och OSSE:s (Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa) normer efterlevdes i princip även om bristerna var stora. I Natos parlamentariska församling diskuterades frågan om ryskt Nato-medlemskap vid varje möte. Men efter dumavalet 2003 och 2007 försvann pluralismen samtidigt som lojalitet mot Kreml gjorde parlamentet likriktat. I valen utestängdes den verkliga oppositionen på ett tidigt stadium, vilket även skedde i det senaste dumavalet.

Höga råvarupriser ger stora exportintäkter och stora statsinkomster. Men frågan är om det verkligen är en fördel. År 2000 när oljepriset var knappt tjugo dollar per fat sade Jegor Gajdar, den ledande reformekonomen, att om priset skulle stiga över 25–30 dollar skulle reformerna upphöra. Han fick rätt. Reformerna upphörde när oljepriset steg och Gazprom blev den ledande ekonomiske aktören. Det viktiga för Vladimir Putin och de andra oligarkerna

blev att skaffa sig andelar i de snabbt ökande olje- och gasintäkterna. Men om Ryssland verkligen ska utvecklas till en modern ekonomi måste detta bygga på miljontals små och medelstora företag och det går inte utan en fungerande rättsstat. Ekonomin måste också öppnas mot omvärlden. Inget land kan blomstra vid sidan av världsekonomin.

Om Jeltsin i grunden såg Ryssland som europeiskt och en del av det demokratiska väst har Putins linje blivit den motsatta. USA och Nato ses snarast som fiender. Rysslands stöd till Assad-regimen i Syrien och vapenexporten dit under regimens pågående angrepp på landets folk kan bara förstås som anti-västlig och anti-demokratisk politik.

I Kaukasus har Rysslands maktpolitik varit särskilt kontraproduktiv. De båda Tjetjenienkrigen, Georgienkriget och den hårdföra maktpolitiken med stöd till lokala diktatorer som Kadyrov har lett till ett mer instabilt Kaukasus. Allt fler av de olika republikerna i ryska Nordkaukasus tappar sin ryska befolkningsmajoritet, eftersom det blir allt mer outhärdligt för vanliga hederliga ryssar att leva under sådana betingelser.

Detta är några av de frågor som borde dominera ett ryskt presidentval. Protesterna efter dumavalet i december visar att det finns ett utbrett missnöje med regimen, men hur starkt det är vet ingen. Valdeltagandet kan bli rekordlångt och/eller andra kandidater kan få fler röster – även om de alla är godkända Kremlevänliga.

*Göran Lennmarker,
ordförande för Jarl Hjalmarson Stiftelsen*

Kommande seminarier

Krister Wahlbäck, tidigare ambassadör, nutidshistoriker och statsvetare har för Jarl Hjalmarson Stiftelsen skrivit en bok om hur det gick till när Sverige bistod de baltiska folken i deras kamp för självständighet. Det är en berättelse om politiskt mod och individuella insatser.

I ett efterord berättar Peeter Luksep, en av initiativtagarna till måndagsmötena om vad dessa möten betydde för människor i Sverige och i Baltikum.

Seminarium: måndag 27 februari kl 12-13
Beställ "Baltisk Befrielse": info@hjalmarsonstiftelsen.se

Hjalmarsonstiftelsen arbetar sedan närmare tio år med demokratiprojekt i Azerbajdzjan. En auktoritär regim där den politiska oppositionen bara tillåts verka på regimens snäva villkor.

Inför Eurovision Song Contest i Baku 26 maj, arrangerar JHS ett seminarium på Sverigemötet i Örebro den 16 mars samt presenterar en rapport om det politiska läget i landet. I seminariet deltar Fuad Muxtarli från Azerbajdzjan och Gerald Knaus, grundare av European Stability Initiative. Samtalet leds av Thomas Gür, välkänd politisk skribent och debattör.

Seminarium: fredag 16 mars kl 10.45-12.00